

Liesbeth Bik en Geertjan de Vugt

Navigeren door de mist

Maker onbekend,
Graffiti, Rotterdam.
Fotografie:
Bik Van der Pol

het oude model? Het is uitgewoond! We hebben nieuwe drijfkracht, nieuw vermogen nodig. Steun aan bedrijven, zelfstandigen en instellingen, hoe broodnodig ook, dicht slechts tijdelijk het lek. Ondertussen zal de staatskas steeds leger raken. Want hoe rijk we ook zijn, de bodem komt een keer in zicht. Ongetwijfeld zal dat voor iedereen conse-

quenties hebben en waarschijnlijk sneller dan gedacht. Geen fijn vooruitzicht, wel? Of, wie dan leeft dan zorgt?

Specialisten in precariteit

Wat is dat toch met blindheid? Eerder sprak de premier al over visie als een olifant die het uitzicht belemmert (een beeldspraak die zo krom is dat je hem niet eens recht moet willen buigen). En nu, in de ergste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog, is het roeien in de mist. Is dit blindheid, of een oogje dichtknippen? Wil hij de signalen wel zien? Blijven we het doen met de riemen die we hebben? Nee, we hebben nieuwe ideeën nodig. Daarom voelen wij kunstenaars ons altijd vrij hem van ongevraagde adviezen te voorzien. Willen we een visie op het cultuurbestel, op de samenleving, op huidige en toekomstige crisissen, luister dan ook naar kunstenaars. Het zal Rutte bevallen. Hij houdt van kunst, anders loop je niet met een Chopin-biografie onder je arm het overleg met Viktor Orbán (bepaald geen cultuurpauze) binnen. Of was dat bedoeld als een signaal voor zij die het zien willen?

2020 ... wat een jaar! Een met het blote oog onzichtbaar virus heeft onze manier van samenleven radicaal overhoop gehaald. We bevinden ons in een wereldomvattende crisis. Tot voor kort heersende ideeën over bijvoorbeeld de vrije markt en de terughoudendheid van de overheid blijken plotsklaps achterhaald. *All that is solid melts into air*. Het virus is zowel superglobaliseerder als efficiënte onderbreker van de globalisering, en is dat allemaal ook nog eens tegelijkertijd. Navigeren door de mist, noemde de premier het. Ja wat wil je, als je eigen ideologie je al die tijd voor de gek blijkt te hebben gehouden?

En het schip maar dobberen op de golven. Wie dacht er met de eerste golf vanaf te zijn, komt bedrogen uit. Met de tweede golf staat het water de burgers tot aan de lippen. Misschien denkt de premier op het dek van het schip van Theseus te staan. Zonder ook maar een hand voor ogen te zien, laat hij planken spijkeren. Maar moet het oude schip wel opnieuw worden zoals het was? We kunnen toch niet maar blijven vertrouwen op

Nu hoor ik hem denken: wat moet ik met een advies van kunstenaars? Kunnen kunstenaars zich niet gewoon met kunst bezighouden, in plaats van zich te bemoeien met maatschappelijke en politieke vraagstukken? Welnu, misschien komt het als een verrassing, maar wij denken eigenlijk van niet: we schrijven niet allemaal, of uitsluitend, romantische nocturnes. Nee. Kunstenaars staan midden in de wereld. Dus wat maatschappelijk speelt, hoort ook tot ons speelveld. Ons werkterrein is alles wat 'des levens' is.

De kracht van kunst ligt in het bijeenbrengen van mensen, gedachten, beelden, ideeën en lichamen. Om vanuit verschillende perspectieven de cultuur en samenleving anders te denken, iets magisch te creëren. Kunstenaars onderzoeken steeds in woord, beeld en daad de waarden en 'onwaarden' die ten grondslag liggen aan een open en kritische samenleving. Open en kritisch – dat hoeft je een liberaal niet uit te leggen – dat betekent dynamiek, controversie, aanvaring, weerbaarheid.

Natuurlijk, kunst kan de samenleving niet veranderen – mensen kunnen dat wel. Kunst kan mogelijk wel een ander beeld van de samenleving schetsen. En vragen: 'Stel dat...' En zodra iets kan worden voorgesteld en gedacht, kan het ook worden gerealiseerd en werkelijkheid worden.

Goed, kunst geeft geen oplossingen. Kunst is er wat dat betreft 'nooit klaar mee'. Dat is juist waar het om draait! Kunstenaars zijn specialisten in precariteit. Onzekerheid en complexiteit zijn hét terrein van de kunst.

Kunst schrijft geen meningen voor, maar kan door voorstellingsvermogen empathie, in-leven en mede-leven veroorzaken; onmisbaar als we een samenleving zien als 'samen leven'. Zonder empathie geen verbeelding, zonder verbeelding ook geen empathie. Als we ons niet meer kunnen voorstellen wat iemand anders beweegt of doormaakt, zijn we ver van huis. Kortom, kunst jaagt de verbeelding aan, waarmee we het onbekende – die vervloekte mist! – tegemoet moeten zien te treden. Kunstenaars zijn geen zieners, maar zij kijken wel.

Roer moet om

Dus, geachte premier, Uwe Excellentie, wij reiken u de hand. Zie dit als een voorzet. De Akademie van Kunsten biedt u binnenkort zes perspec-

tieven. Perspectieven die kunnen helpen voorkomen dat we na de crisis terugvallen op ons oude systeem van oeverloze productie en groei; die laten zien dat de robot in aantocht is en of er dan voor ons nog iets overblijft om te doen; perspectieven op een wereld van uiteengespat hedonisme, van dansen op de vulkaan. Wilt u aanmeren, dan moet het roer om. Links, rechts, vanachter, van voren, van onderaf, of top-down, het doet er niet toe. De kans op werkelijke verandering hebben we met de eerste golf laten liggen. Met elke nieuwe golf krijgen we een nieuwe kans. Laten we het anders doen. Met vereende krachten. Laat ons meedenken. Anders klinken straks alleen nog de razende mineurklanken van *Opus 25, nr. 12* – inderdaad de Oceaan-etude van Chopin, we horen de woeste golven nu al tegen de gangboorden slaan – en is het schip allang vergaan.

Behouden vaart! ●

Dit is een voorpublicatie van de tekst die zal verschijnen in *Cahier #1*, uitgegeven door Akademie van Kunsten, met de focus: *De precariteit voorbij: naar een samenleving met basisinkomen*.

Liesbeth Bik
is vicevoorzitter van de Akademie van Kunsten en beeldend kunstenaar.
Fotografie: Jos van der Pol

Geertjan de Vugt
is coördinator Wetenschap & Kunst bij de KNAW